

Národný projekt Šanca na návrat optikou projektového manažmentu a odborného/riešiteľského tímu alebo odkedy, čo, ako a s akými výsledkami projekt rieši

ÚVOD

Odborné východiská toho, čo sa v projekte realizuje, sme stručne charakterizovali v č. 3/2020 časopisu Slovenské väzenstvo. Nasledujúci text bude syntézou resp. súhrnom najmä projektového ale i odborného obsahu. A samozrejme, nebude obsahovať všetko. Našou víziou je pripraviť samostatnú prílohu časopisu zverejnenú do konca realizácie NP ŠNN. Ak ale aspoň z časti tento článok ponúkne komplexný obraz toho, čo sa v projekte rieši, splnil svoj účel. Agregované dáta využívané v texte článku sú aktuálne k 1. februárovému týždňu 2021.

Ešte predtým ako sa začneme vyjadrovať k implementácii, nebolo by správne opomenúť aj časové obdobie prípravy projektu (čiže nielen jeho realizáciu v praxi ale prípravu pred realizáciou, ktorá je veľmi náročným procesom). Do kontaktu s pripravovaným zámerom NP ŠNN som bol oslovený v 12/2015. Keď uvedený časový údaj dáte do vzťahu s prvým mesiacom realizácie NP ŠNN (10/2018), tak je zrejme, aký náročný bol proces tvorby resp. prípravy NP ŠNN zo strany GR ZVJS. Proces od idey smerom ku konkrétnej realizácii, kde platí univerzálne „dvakrát meraj raz strihaj“. Preto bolo ešte v prípravnej fáze projektu prostredníctvom GR ZVJS (najmä OVVaVT ako think tank a OVOaRP) realizovaných viacero pracovných stretnutí s rôznymi odborníkmi z praxe, z akademického prostredia, z mimovládnych organizácií (napr. prof. Lubelcová, prof. Heretik ml., zástupcovia Edukos o. z. a i.). To je však vecná stránka prípravy projektu, ktorá je síce ťažisková, ale má rovnakú dôležitosť ako projektové nastavenie a absolvovanie celého procesu v príprave, cez tvorbu a schválenie Zámeru NP ŠNN Monitorovacím výborom až po samotný akt podpisu Zmluvy o nenávratnom finančnom príspevku.

Implementácia NP ŠNN znamená jeho praktickú realizáciu resp. uskutočnenie v konkrétnom čase, v konkrétnom ústave, s konkrétnymi odsúdenými... A v tomto je kľúčový manažment. Ten sa týka najmä projektového riadenia, s ktorým musí byť v súlade riadenie riešiteľského kolektívu. Čiže projektový tím zabezpečuje bezproblémový a efektívny „chod“ projektu a riešiteľský „rieši“ zadávané úlohy, pričom ich spoluprácou sú napĺňané stanovené ciele projektu. Splniteľné reálne ciele národného projektu a ambície v zmysle vytážiť z obsahu národného projektu pre ZVJS čo najviac, sú náročnou úlohou. A do cieľov a ambícií vstupuje ešte jedna dôležitá premenná. Tou je prirodzené „zdravé“ pnutie medzi vedecko - výskumnými, praktickými poznatkami z kriminológie a sociálnej oblasti na strane jednej a reálnymi možnosťami „zasadenia“ týchto poznatkov v našom väzenskom prostredí na strane druhej. A popri tom všetkom je dôležité myslieť na budúcnosť. Nie však s prakticky nerealizovateľnými víziami, ktoré by zapríčinili to, že zabudneme na prítomnosť resp. že sa v jej plánovaní tak angažujeme, že nám uniknú kľúčové veci zo súčasnosti. Už teraz po uplynutí polovice časového obdobia realizácie NP ŠNN môžeme povedať, že vo všetkom vyššie uvedenom sa ako efektívne osvedčilo personálne zloženie NP ŠNN. Dlhoroční praktici z väzenského prostredia a príslušníci GR ZVJS plus príslušníci priamo alokovaní vo výstupných oddieloch (VODD) – sociálni pracovníci a psychológovia a sociálni kurátori – metodici v spojení s expertmi z vedy, výskumu a praxe z mimo väzenského prostredia. A ešte k vede a k praxi a k uvedenému personálnemu zloženiu. V každom z nás je veda a prax, ktoré by mali byť v prirodzenej rovnováhe. Tak ako je nezmyselný praktik, ktorý nevie, čo ako a s akým cieľom robí, je nezmyselným vedec bez praktických skúseností.

Príklad z praxe? Jedným z kľúčových prvkov zmeny systému penitenciárneho zaobchádzania je tzv. základný resocializačný a výchovný vzdelávací program (ZRaVVP). Jeho tvorba a obsah vychádzali z výskumom riadenej praxe resp. z odpovede na otázku, ktoré kriminogénne faktory majú najvýraznejší vplyv na recidívu trestnej činnosti. Je preventívny a informatívny, na dosiahnutie eliminácie kľúčového rizikového faktora sú potom vytvárané tzv. špecializované resocializačné a výchovné vzdelávacie programy (okrem tohto základného) (SRaVVP). ZRaVVP bol vytvorený na základe množstva vedeckých poznatkov a praktických skúseností. Nielen obsah ale aj jeho rozsah (56 – 72 hodín), forma (najmä zážitková, nie

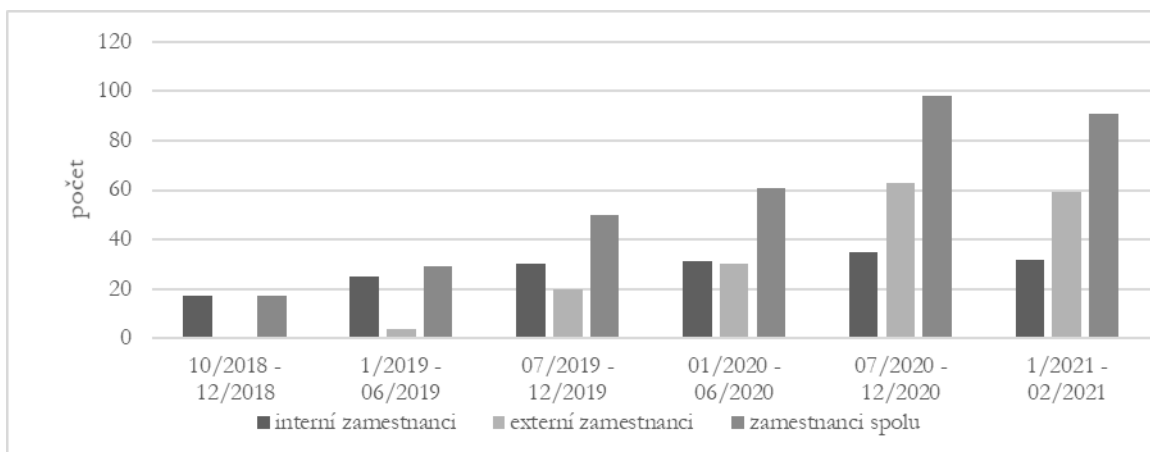
prednášková) a časové obdobie, za ktoré ho majú odsúdené osoby absolvovať (max. 3 mesiace). K uvedenému je pomerne rozsiahla vedecká evidencia a praktické výstupy o efektívnosti. Takéto nastavenie však prešlo pilotným overovaním a mnohými náročnými diskusiami zohľadňujúcimi naše väzenské prostredie (cez rešpektovanie režimu dňa, vplyv pracovného zaradenia odsúdených až po personálne zabezpečenie zo strany psychológa, sociálneho pracovníka a pod.). A podobným spôsobom postupujeme pri akýchkoľvek zmenách systému, ktoré NP ŠNN prináša (navrhujeme a tvoríme na základe vedy a praxe – nasadzujeme do systému s rešpektovaním jeho špecifik – pilotne testujeme – uzatvárame a evaluujeme s konečným výsledkom).

Zmena je však vždy iná ako súčasný stav. Snažíme sa o zmenu k lepšiemu. A nič z toho, čo implementujeme, nie je náhoda. Na vrchole tohto snaženia je zvýšenie bezpečnosti každého človeka, žijúceho v nielen v našom štáte (veď cestovateľské aktivity odsúdených resp. slobodných osôb po prepustení z VTOS nie sú ojedinelým javom).

ŠANCA NA NÁVRAT OPTIKOU PROJEKTOVÉHO MANAŽMENTU A RIADENIA

Časové obdobie realizácie NP ŠNN je od 1.10.2018 do 30.9.2022, pričom finančné prostriedky čerpá NP ŠNN z operačného programu Ľudské zdroje (operačný program z rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny). Hlavným partnerom je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Projekt sa implementuje v 10 partnerských ústavoch: ÚVTOS Banská Bystrica Kráľová (hlavný partner projektu), ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou, ÚVTOS a ÚVV Ilava, ÚVTOS a ÚVV Leopoldov, ÚVTOS Sučany, ÚVTOS Želiezovce, ÚVTOS Nitra – Chrenová, ÚVTOS Košice-Šaca, ÚVV a ÚVTOS Košice, ÚVV a ÚVTOS Prešov, oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove. V každom z uvedených väzenských zariadení je samostatný VOIDD s rôznou kapacitou odsúdených a s vytvorenými pracovnými pozíciami v rámci NP ŠNN, ktorými sú fyzicky priamo prítomní sociálny pracovník, psychológ (príslušníci ZVJS) a sociálny kurátor metodik (zabezpečený hlavným partnerom NP ŠNN – Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny). Hlavný partner samozrejme zabezpečuje aj komunikačnú a výkonovú líniu medzi sociálnym kurátorom – metodikom vo VOIDD a sociálnym kurátorom (zamestnancom sociálno-právnej ochrany a sociálnej kurately pre plnoleté fyzické osoby) v mieste potenciálneho návratu odsúdenej osoby po prepustení.

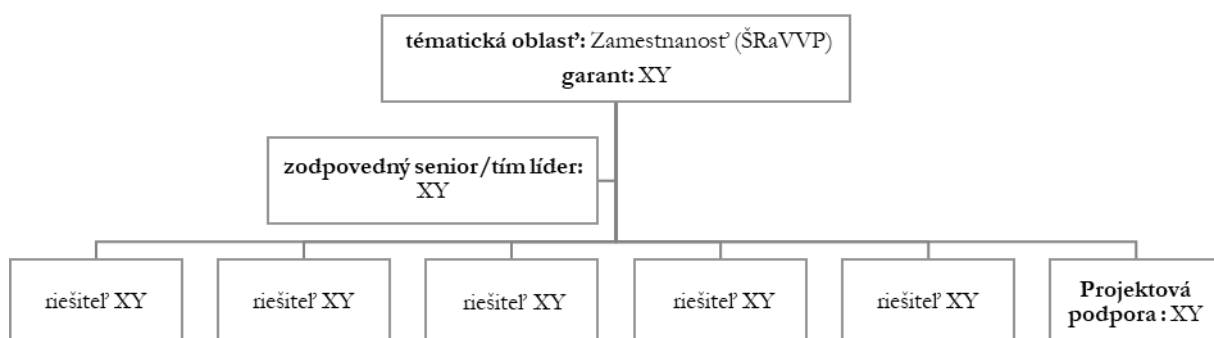
Ako sme už uviedli, personálne zabezpečenie NP ŠNN je zložené z jedného pracovného tímu, ktorý má dve línie – projektovú a riešiteľskú, ktorých vedenie komunikuje na partnerskej úrovni (hlavný projektový manažér, garant a zástupca hlavného partnera). Od začiatku realizácie NP ŠNN bolo pracovisko alokované v priestoroch Ubytovacieho zariadenia GR ZVJS v Mlynskej Doline (1.10.2018 – 14.2. 2019) a 15.2. 2019 došlo aj z logistických dôvodov k presunu do kancelárskych priestorov situovaných v CBC (angl. skr. Central Business Centrum) v Bratislave. V polročných časových intervaloch od začiatku realizácie NP ŠNN narástol počet interných a externých zamestnancov NP ŠNN zo 17 (v prvom polročnom intervale) na hodnotu 91 vo februári 2021 (Graf 1). Tieto údaje reprezentujú zamestnancov a príslušníkov GR ZVJS vrátane osôb zamestnaných na dohody uzatvárané mimo hlavného pracovného pomeru. Neobsahujú ale počty zamestnancov hlavného partnera NP ŠNN (Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny) a počty zamestnancov alokovaných v desiatich partnerských ústavoch.

Graf 1 Počet externých a interných zamestnancov NP ŠNN v polročných intervaloch (2018 – 2021)

Postupný nárast počtu zamestnancov v časových intervaloch súvisel s nárastom počtu úloh spojených s plnením cieľov NP ŠNN vrátane krátkodobých kontraktov. V prvom polroku 2019 boli v riešiteľskom kolektíve obsadené ďalšie dve pracovné pozície odborných garantov, 04/2019 – garantka pre sektor informačných technológií a v 06/2019 garantka pre komunikáciu s ústavmi a vzdelávanie. Vedenie projektu od 09/2019 vytvorilo diferenciaciu tímu na základe riešených oblastí s cieľom maximalizácie efektivity. Znamenalo to štruktúru riešených tematických oblastí medzi 4 garantov a vytvorenie tzv. mikrotímov, ktoré hierarchicky (vo vertikálnej línii) sú v odbornej a koordinačnej/manažérskej gescii príslušného garanta. Každý z mikrotímov je vedený seniorom resp. tím lídrom a je v ňom zahrnutý aj podporný pracovník z projektového tímu. Ako príklad štruktúry uvádzame mikrotím so zameraním na tvorbu špecializovaného a resocializačného výchovného programu (ŠRaVVP) Zamestnanosť odsúdených osôb (Obrázok 1).

Obrázok 1 Príklad štruktúry mikrotímu NP ŠNN

Takýchto mikrotímov je aktuálne 28, pričom každý z nich realizuje presne určené činnosti a kľúčové mikrotímy majú vypracovanú časovú os riešenia príslušnej témy a zápisy z pracovných stretnutí. Projektový a riešiteľský tím NP ŠNN realizoval od začiatku projektu doposiaľ celkovo 61 návštev v partnerských ústavoch, z ktorých 38 bolo metodických. Uskutočnil 225 pracovných stretnutí, 70 porád a 14 seminárov/školení a realizovaných bolo 155 služobných ciest.

Periodicky monitorujeme plnenie kľúčového merateľného ukazovateľa NP ŠNN, ktorým je počet osôb, ktoré využili nové, inovatívne služby alebo opatrenia na vykonávanie služieb sociálneho začlenenia. Jeho cieľová hodnota je 3 200 osôb. Vo vyhodnotení vždy zaznamenávame príslušný časový interval (mesiac), plnenie predpokladov (indikatívne plánované podľa kapacity

VODD príslušných 10 ústavov) a plnenie reálneho stavu. A zároveň samozrejme vyhodnocujeme rozdiel a komunikujeme potenciálne návrhy na zmeny v zaznamenanom stave. Napr. v 12/2020 dosahoval ukazovateľ „plnenie skutočnosť“ hodnotu (počet osôb) 1 583. Okrem monitoringu priebežného stavu plnenia tohto ukazovateľa, sledujeme a vyhodnocujeme aj množstvo iných, napr. aj penitenciárnu recidívu. V termíne od 1.10. 2018 do 31.12. 2020 bolo vo VODD umiestených spolu 1 573 osôb. V rámci uvedeného obdobia bolo 1 317 osôb vyradených z VODD (svoj „pobyt“ vo VODD ukončili na základe riadneho konca trestu, podmieneného prepustenia z VTOS alebo na základe Triediaceho mechanizmu). Z uvedeného počtu sa po prepustení opakovane vrátilo do VTOS 110 osôb (8,35%) za spáchanie nového trestného činu, aktuálne vyhodnotený rozptyl tohto údaju z 10 partnerských ústavov je od 1,61% do 15,72% (tento údaj sa samozrejme v čase mení, čiže nie je stabilným záverom).

Dalším prvkom NP ŠNN z pohľadu projektového riadenia a riešenia odborných aktivít je i Riadiaci výbor (RV). Doposiaľ (v časovom intervale 03/2019 – 12/2020) bolo realizovaných na dvoch rôznych miestach (GR ZVJS, ERS Kováčová) celkovo 6 zasadnutí RV s počtom zúčastnených v rozptyle 15 – 18 osôb.

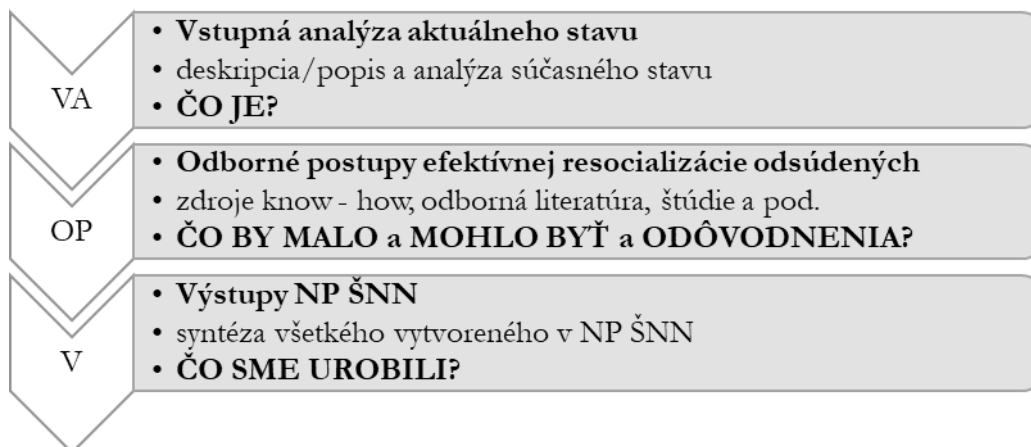
Hlavným cieľom NP ŠNN je u osôb vo výkone trestu odňatia slobody znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce. Tento cieľ je napĺňaný aktivitami, na ktorých vrchole je inovatívny systém penitenciárneho zaobchádzania najmä vo VODD, a ktoré v sebe obsahujú prvky akými sú napr. resocializačné a výchovné vzdelávacie programy, proces ich pilotného overovania, štandardizácie a akreditačný mechanizmus; informačné a poradenské služby s inovatívnou efektívnou formou a obsahom, vývoj nástrojov na hodnotenie odsúdených a pod. Kľúčovo zasahuje NP ŠNN najmä výstupný oddiel, ale s množstvami rôznych výstupov resp. ich realizáciou sa strategicky uvažuje v zmysle celoplošného presahu do väzenského prostredia v SR. Jedným z ťažiskových prvkov je i vytváranie prepojení medzi intervenciami pre odsúdených poskytovanými vo väzenskom prostredí v rámci penitenciárneho zaobchádzania a intervenciami mimo väzenského prostredia resp. v postpenitenciárnej sfére. Bližšie sa k týmto aktivitám vyjadríme v nasledovnej kapitole.

OBSAH KLÚČOVÝCH ODBORNÝCH AKTIVÍT NP ŠNN

Od začiatku implementácie sme vytvorili logickú líniu nadväznosti troch ťažiskových dokumentov „know – how“ NP ŠNN, ktorými sú :

1. Vstupná analýza aktuálneho stavu (VA),
2. Odborné postupy (praktické a vedecko-výskumné zdôvodnenia) efektívnej resocializácie odsúdených (OP),
3. Výstupy NP ŠNN (V) (Obrázok 2).

Obrázok 2 Know – how Národného projektu Šanca na návrat

S prípravou a tvorbou Vstupnej analýzy súčasného stavu sme začali na začiatku implementácie projektu. Finálny dokument má rozsah 391 normostrán a obsahuje aj pilotáž, v rámci ktorej sme zisťovali stav v desiatich partnerských ústavoch. Zber dát bol realizovaný v termíne 10/2018 – 11/2018 (n = 135). V období realizácie zberu dát boli odsúdení umiestnení v oddieloch výkonu trestu s označením diferenciacnej skupiny „VO“. Ďalšie dva dokumenty z vedomostnej bázy NP ŠNN - Odborné postupy (praktické a vedecko-výskumné zdôvodnenia) efektívnej resocializácie odsúdených a Výstupy NP ŠNN sú vzhľadom na priebeh projektu vo fáze tvorby.

Presný popis hlavnej aktivity a podaktivít vrátane cieľov, výstupov, personálneho zabezpečenia, časového harmonogramu, ukazovateľov a pod. je obsahom už spomenutej tzv. Žiadosti o nenávratný finančný príspevok (ŽoNFP). Na základe ŽoNFP následne dochádza k podpisu zmluvy o NFP, po ktorej sa realizuje implementácia. ŽoNFP má rozsah 31 strán a vzhľadom k požiadavke na maximálny rozsah textu článku nie je možné postupovať obdobne ako v ŽoNFP (čiže uviesť všetky podaktivity, výstupy a pod). Preto sa zameriavame na stručný popis obsahu kľúčových odborných aktivít NP ŠNN, ktorý však nebude úplný. Bude ale obsahovať dominantné prvky inovatívneho systému informačno – poradenských služieb. Zameriame sa na 7 ťažiskových tém, a to resocializačné programy a ich akreditáciu, nástroj na podporu sociálneho začlenenia a nástroje na hodnotenie odsúdených, štandardy, odborné postupy a vzdelávanie odsúdených osôb s viacnásobných znevýhodnením, mosty (efektívne prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej sféry), vzdelávanie personálu NP ŠNN a nakoniec obsah dominantných činností sektoru informačných technológií, ktorý je prierezový (prechádza rôznymi činnosťami a takmer všetkými opatreniami, ktoré realizujeme).

Programy a akreditácia

Dôležitou súčasťou (ako prvok) inovatívneho systému penitenciárneho. zaobchádzania sú tzv. resocializačné výchovné a vzdelávacie programy. Už v praktickom príklade v Úvode sme sa stručne zmienili o ich tvorbe, obsahu a ciele. ZRaVVP je, ako sme už uviedli, preventívny a informatívny a absolvujú ho všetky odsúdené osoby umiestnené vo VODD. Na druhej strane ŠRaVVP absolvujú odsúdené osoby podľa indikácie potrieb. Rozsah ŠRaVVP je ovplyvnený stupňom rizika odsúdenej osoby resp. výslednou úrovňou resocializačnej prognózy. Časová dotácia ŠRaVVP je v rozptyle cca. 100 – 300 hodín a rozptyl časového obdobia realizácie od 3 do 6 mesiacov. Pre resocializačné programy sme zároveň vytvorili samostatné štandardy s kritériami, ktoré musia byť rešpektované pri ich realizácii v praxi.

Manažment tvorby a pilotného overovania programov je náročný proces s prísnyimi pravidlami a viacerými prvkami. Po určení témy v súlade s kľúčovým rizikovým kriminogénnym faktorom nasleduje proces výberu expertov na tvorbu programu z interného prostredia NP ŠNN a/alebo z externého prostredia prostredníctvom uzatvorenia samostatného kontraktu. Potom prichádza fáza v ktorej sa program (po ukončení procesu tvorby) pripomienkuje na internej úrovni NP ŠNN a externej úrovni v rámci profesorskej oponentúry. Po oponentúrach sa kreuje konečný výstup a nasleduje ďalšia fáza, ktorou je pilotné overovanie. Tomu predchádza samostatné pracovné stretnutie tvorcov programu s lektormi, ktorí budú pilotne program v príslušnom ústave overovať (potrebné je zabezpečiť ich výber). A samozrejme, „nasadenie“ programu v príslušnom ústave si vyžaduje množstvo ďalších činností (materiálne – technické, organizačné zabezpečenie a pod.). K termínu 02/2021 sme evidovali 94 záujemcov na pozíciu „lektor ŠRaVVP“, realizovaných bolo 38 výberových pohovorov a vybratých 22 lektorov. Aktuálne máme v procesoch v rôznom štádiu 10 resocializačných programov (Tabuľka 1). Doposiaľ (k 02/2021) je súčet celkového počtu odsúdených z partnerských väzenských zariadení NP ŠNN, ktorí sa ZRaVVP aktuálne zúčastňujú a tých, ktorí ho už absolvovali (v požadovanom rozsahu) 532, pri pilotne overených ŠRaVVP je to 28 odsúdených osôb.

Tabuľka 1 Resocializačné programy

názov programu	proces tvorby	interné pripomienkové konanie v rámci NP ŠNN	externá profesorská oponentúra	finálny výstup/program	pilotné overovanie programu
ZRaVVP	x	x	x	x	x
Závislosti odsúdených osôb	x	x	x	x	aktuálne prebieha v ÚVTOS Hrnčiarovce nad Parnou + v príprave pilotné overovanie v ÚVTOS a ÚVV Leopoldov
Rodina a vzťahy odsúdených osôb	x	x	x	x	v príprave pilotné overovanie v ÚVTOS Banská Bystrica - Kráľová
Finančná gramotnosť odsúdených osôb	x	x	x	x	v príprave pilotné overovanie v ÚVV a ÚVTOS Košice a ÚVTOS Želiezovce
Rizikové skupiny zo segregovaných komunit	x	x	x	x	aktuálne prebieha v ÚVTOS Nitra Chrenová + v príprave pilotné overovanie v ÚVTOS Košice Šaca
Zamestnanosť odsúdených osôb	x	x	x	x	v príprave pilotné overovanie v ÚVTOS Sučany a v ÚVV a ÚVTOS Prešov - Sabinov
Radikalizácia a extrémizmus odsúdených osôb	x	x	x	x	plánované v druhej polovici r. 2021
Násilie v partnerských vzťahoch	x	x	x	x	
Chcem sa zmeniť (pre mladistvých ods.)	x	x	v procese		
Šanca pre psie oči	x				

(značka „x“ – označenie ukončenia príslušného procesu)

Ďalším kľúčovým prvkom pri resocializačných programoch je proces ich celoplošného zasadenia do väzenského systému SR prostredníctvom akreditácie. Preto sme v 03/2019 začali vytvárať tzv. akreditačný mechanizmus s pôvodnými piatimi modelmi, v 05/2019 bol výber zúžený na tri modely a následne stanovený jeden, o ktorom sme diskutovali aj na RV v 01/2020 a bude aktualizovaný a podrobne obsahovo aj procesne dopracovaný po pilotnom overovaní resocializačných programov. Za najvhodnejší v súlade s prostredím ZVJS je aktuálne považovaný tzv. multilaterálny model s akreditáciou.

Nástroj na podporu sociálneho začlenenia a nástroje na hodnotenie odsúdených

Individuálny akčný plán sociálneho začlenenia (IAPSZ) bol od začiatku implementácie NP ŠNN vytváraný ako nástroj, cieľom ktorého je zachovanie nadväznosti efektívnych intervencií poskytovaných vo väzenskom prostredí konkrétnej odsúdenej osobe s intervenciami poskytovanými po prepustení. Je kľúčovým a dominantným prvkom NP ŠNN smerujúcim k efektívnej resocializácii. Nástroj obsahuje 6 sekcií akými sú napr. údaje o klientovi a jeho SWOT analýza vo vzťahu k rodine, komunite, bývaniu, zamestnaniu, financiám a pod., informácie o rizikách a dohľade, absolvovaných sociálnych výcvikoch a i. Aktuálne pracujeme na jeho digitalizácii. Sumarizačný prehľad nástrojov s uvedením ich zamerania uvádzame v Tabuľke 2.

Tabuľka 2 Sumarizácia vyvíjaných nástrojov

názov nástroja	zameranie / účel	pilotné overovanie	digitalizácia
CRA - RU (angl. Crime Risk Assessment – Re – entry Unit)	nástroj na hodnotenie rizika recidívy trestnej činnosti zisťuje resocializačnú prognózu, resp. riziko, že hodnotená osoba sa dopustí nového trestného činu do dvoch rokov od prepustenia z VODD z výkonu trestu odňatia slobody	áno	áno
IAPSZ (Individuálny akčný plán sociálneho začlenenia)	nástroj umožňujúci efektívne plánovanie intervencií pre odsúdených počas výkonu trestu odňatia slobody ale aj po prepustení, IAPSZ sumarizuje základné údaje o odsúdenom, rizikové faktory, jeho aktuálny stav, riziko sociálneho zlyhania, potreby a určuje intervencie, ktoré sú v procese zaobchádzania pre odsúdeného najvhodnejšie vzhľadom k úspešnej resocializácii	áno	v procese
RoSH (angl. Risk of Serious Harm)	nástroj na hodnotenie rizika nebezpečnosti vážnej ujmy pre spoločnosť zisťuje nebezpečnosť hodnotenej osoby pre majoritnú spoločnosť bezprostredne po prepustení (orientuje sa najmä na odsúdené osoby odsúdené za násilnú trestnú činnosť)	áno	
IA (Indikačný nástroj)	nástroj určený na indikáciu/zaraďovanie odsúdených do príslušných špecializovaných resocializačných a výchovných vzdelávacích programov	nie	

Štandardy

Bezprostredne po začiatku implementácie sme pripravovali Štandardy materiálneho a priestorového vybavenia VODD, následne Štandardy penitenciárneho zaobchádzania s odsúdenými vo VODD a priebežne aktualizujeme Štandardy ŠRaVVP a Štandardy ZRaVVP.

Odborné postupy a vzdelávanie odsúdených osôb s viacnásobným znevýhodnením

V rámci práce s odsúdenými s viacnásobným znevýhodnením sa prostredníctvom NP ŠNN realizujú tri skupiny opatrení a to:

1. preklad a vytvorenie vzdelávacích materiálov v inom ako slovenskom jazyku, v normostranách v dokumentoch poskytujúcich základné informácie na začiatku výkonu trestu odňatia slobody, v jeho priebehu a pred prepustením na slobodu do vybraných cudzích jazykoch,
2. kurzy „Slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti“ - realizácia modulárnych kurzov v štyroch nezávislých moduloch (A1, A2, B1, B2),
3. vypracovanie metodiky (učebný plán, učebná osnova, pracovné listy) vzdelávania dospelých osôb (vrátane dospelých so špeciálnymi vzdelávacími potrebami) v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti a realizácia vzdelávania podľa spracovanej metodiky.

Realizácia týchto opatrení si vyžaduje nielen celkový manažment tvorby/prípravy uvedených dokumentov (kontrahovanie lektorov a pod.), ale i ich realizáciu v partnerských ústavoch. A každé opatrenie má už v súčasnosti množstvo výstupov.

Napr. opatrenie č. 1 (preklad a vytvorenie vzdelávacích materiálov) obsahuje takmer 400 normostrán preložených textov v deviatich jazykoch (vzorové ústavné poriadky, informačné letáky, poučenia do vybraných cudzích jazykov a pod.).

Výstupmi opatrenia č. 2 (kurzy) je 15 nezávislých modulov (A1, A2, B1, B2) kurzov „Slovenského jazyka pre cudzincov a gramotné osoby inej ako slovenskej národnosti, ktoré neovládajú slovenský jazyk“ (vrátane opakovaní). V prípravnej fáze tohto opatrenia bolo realizovaných množstvo pracovných stretnutí a porád, vrátane školení lektorov a materiálo-technického a organizačného zabezpečenia. V realizačnej fáze bolo uskutočnené pilotné overovanie daného kurzu v jednotlivých partnerských ústavoch od 15. septembra 2020 - celkovo v 6 ústavoch 8 kurzov so súhrnným počtom 40 účastníkov.

V rámci opatrenia č. 3 sú výstupmi metodika (učebný plán, učebné osnovy, pracovné listy) vzdelávania dospelých odsúdených osôb (vrátane dospelých odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími potrebami) v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti a 15 kurzov (vrátane opakovaní) vzdelávania dospelých odsúdených osôb (vrátane dospelých odsúdených osôb so špeciálnymi vzdelávacími potrebami) v elementárnej komunikačnej a numerickej gramotnosti. V realizačnej fáze bol v spolupráci s lektormi uskutočnený výber možných účastníkov zo všeobecnej klientely partnerských ústavov – negramotné osoby, motivačné rozhovory s potenciálnymi účastníkmi a samotný výber účastníkov na základe ich záujmu a pilotné overovanie daného kurzu v jednotlivých partnerských ústavoch od 15. septembra 2020 – celkovo v 8 ústavoch, 12 kurzov (každý so štyrmi modulmi) so súhrnným počtom 50 účastníkov.

Mosty (efektívne prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej sféry)

Potenciálne zníženie sociálnej exklúzie, dopustenia sa opakovanej trestnej činnosti a zvýšenie uplatnenia sa trhu práce odsúdených osôb nie sú ciele reálne dosiahnuteľné vo väzenskom prostredí. Môžeme s týmito cieľmi pracovať v akčnom poli ZVJS akokoľvek efektívne, bez spolupráce s vonkajším prostredím sa nenaplnia. Práve táto spolupráca resp. „mosty“ medzi penitenciárnou a pospenitenciárnou sférou sú ďalším z kľúčových prvkov aktivít NP ŠNN. A rozsiahlym.

Po diskusiách v odbornom a projektovom tíme smerujúcich k zameraniu „mostov“ sme konkrétne ciele začali postupnými krokmi plniť od 02/2019. Začali sme s tzv. významným zamestnávateľom (VZ). Čo znamenajú mosty teraz?

V súčasnosti táto téma v kontexte NP ŠNN znamená rozvoj spolupráce s

- významným zamestnávateľom (VZ) resp. pilotné testovanie možnosti odsúdených osôb zamestnať sa prostredníctvom VZ - uskutočnené ešte v roku 2019 (od prvých pracovných stretnutí NP ŠNN s VZ, cez realizáciu výberu odsúdených osôb vrátane napr. ich videovizitky, motivačného listu a pod.),
- Centrom právnej pomoci (CPP) vrátane jeho regionálnych kancelárií (od prvého kontaktu s CPP, cez návrh dohôd o spolupráci s CPP až po konkrétnu realizáciu praktických besied s odsúdenými vo vybraných ústavoch),
- s organizáciami, ktoré majú v portfóliu riešenie témy závislostí (látkových aj nelátkových), prioritne Centrá pre deti a rodiny (CDR) v rezorte MPSVR SR, Centrá pre liečbu drogových závislostí (CPLDZ) v rezorte MZ SR a mimovládne organizácie. Na základe viacerých kritérií sme vybrali 12 zariadení, s ktorými intenzívne komunikujeme a pracujeme na tom, aby v prípade indikovanej potreby bolo možné efektívne klienta z väzenského zariadenia po jeho prepustení umiestniť v danom zariadení (od filtrácie všetkých zariadení podľa kritérií, cez obsiahle spoločné pracovné stretnutia s hľadaním prienikov v možnostiach spolupráce až po podpis dohody o spolupráci a cestu

k umiestneniu prvých prepustených osôb v príslušnej organizácii – ako klientov riešiacich svoju závislosť),

- s tzv. sociálnymi podnikmi prostredníctvom spolupráce s národným projektom Inštitútu sociálnej ekonomiky (ISE) a v jeho gescii vytvorených podporných regionálnych centier, s cieľom zamestnania sa odsúdenej osoby po prepustení z výkonu trestu v konkrétnom sociálnom podniku (od podpisu Memoranda o spolupráci, cez spoločné videokonferencie s regionálnymi centrami a konkrétnymi sociálnymi podnikmi, vytvorenie anonymizovanej databázy vhodných osôb podľa preferovanej filtrácie zo strany ZVJS a príslušných sociálnych podnikov a i.),
- spoluprácu s obcami a mestami, ktoré prejavia záujem a nájdeme prieniky v spolupráci s cieľom zamestnania sa odsúdených po prepustení (tu rozvíjame spoluprácu aj vďaka ZMOS).

V každej línii spolupráce je pridaná hodnota zo strany spolupracujúcej organizácie v porovnaní s bežne fungujúcou organizáciou v trhovej ekonomike. Sociálne podniky alebo mimovládne organizácie, či CPP majú extrémne dôležitý význam najmä vo vzťahu k vytvoreniu protektívneho kriminogénneho faktora zamestnanosti, ktorý je v tzv. C8 (angl. central eight, slov. centrálnych alebo kľúčových osem kriminogénnych faktorov majúcich vedecky a v praxi dokázaný vplyv na opakované páchanie trestnej činnosti).

Vzdelávanie personálu NP ŠNN

Implementácia inovatívnych prvkov zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch si okrem tvorby opatrení/nástrojov/programov a ich pilotného overovania vyžaduje aj efektívne a ciele vzdelávanie personálu. V rámci NP ŠNN sme v období od 1.10. 2018 do 31.1. 2021 realizovali pre personál NP ŠNN celkovo 14 školení (napr. workshopov, tréningov a pod.) s celkovým rozsahom viac ako 200 hodín. Obsah jednotlivých vzdelávacích akcií vychádzal z aktuálnych potrieb realizácie NP ŠNN. Išlo o témy akými boli napr. Štandardy informačno-poradenských služieb vo výstupných oddieloch (06/2019), Zážitkové techniky ku štandardizovaným resocializačným a výchovným vzdelávacím programom (09/2019), Motivačné rozhovory (09/2020) alebo Workshopy k vzdelávacím modulárnym kurzom (01/2021) a mnohé ďalšie.

Obsah dominantných činností sektoru informačných technológií

Sektor informačných technológií predstavuje v mozaike činností NP ŠNN kľúčový element. Nielen podporný v procesoch smerujúcich k digitalizácii, ale aj vývojový (napr. špecifické aplikácie a integrácie systémov pri agregovaní dát). A do tohto sektoru zároveň zaradíme činnosti súvisiace s grafickým spracovaním a prevádzkou rôznych interných systémov akým je napr. aj webová stránka NP ŠNN s rôznymi funkcionalitami.

V rámci projektu sme pristúpili k digitalizácii vybraných procesov vo výstupných oddieloch. Prvým nástrojom digitalizácie, ktorý je už v súčasnosti nasadený do prevádzky, je e-CRA (resp. digitalizovaná verzia nástroja Crime Risk Assessment) - elektronická webová aplikácia, ktorá poskytuje možnosť vyplnenia CRA formulárov počas výkonu trestu. Administrátor formulára má možnosť flexibilne pridať hodnotiteľov k jednotlivým častiam CRA. Veľká časť údajov je automaticky vopred vyplnená z informačných systémov ZVJS. Po vyplnení všetkých položiek tento nástroj automaticky vygeneruje bodové skóre klienta resp. hodnotenej osoby, spolu s textovým popisom. Ďalším vyvíjaným nástrojom na digitalizáciu je e-IAPSZ (digitalizovaná verzia Individuálneho akčného plánu sociálneho začlenenia). V tejto aplikácii môžu kolaboratívne spolupracovať zamestnanci a príslušníci ZVJS spolu so sociálnymi kurátormi. Či už počas výkonu trestu alebo po ňom. Okrem základných údajov o klientovi ponúka napríklad možnosť definovania cieľov a sledovanie ich plnenia, SWOT analýzu alebo zaradovanie do resocializačných a výchovno-

vzdelávacích programov. Obe aplikácie poskytujú pokročilé možnosti filtrovania, vyhľadávania, ako aj rôzne štatistické analýzy.

Na informovanie širokej verejnosti slúži webové sídlo projektu (sancanavrat.sk), na ktorom návštevníci nájdu nielen základné informácie o projekte a zapojených riešiteľoch projektu, ale tiež aktuálne aktivity, ktoré v rámci projektu prebiehajú. Viaceré informácie o riešiteľoch a partneroch projektu sú tu tiež prezentované v prehľadnej forme interaktívnych máp.

V štádiu vývoja je tiež multiplatformová aplikácia pre odsúdené osoby, ktorej cieľom je jednak podporiť vybrané vzdelávacie aktivity vo výstupných oddieloch, ako je tvorba životopisu či motivačného listu, vyhľadávanie pracovných ponúk a možností ubytovania. Odsúdení budú mať možnosť stretnúť sa s touto aplikáciou už vo výkone trestu, ale aplikáciu budú môcť využívať aj po prepustení, kedy ich bude sprevádzať pri prvých krokoch na slobode.

Záver

Uvedomujeme si náročnosť obsahu a preto čitateľa so záujmom k ďalším informáciám možno odkázať na priamu komunikáciu s odborným alebo projektovým tímom NP ŠNN. Periodicky zverejňujeme a aktualizujeme informácie o NP ŠNN na webovej lokalite www.sancanavrat.sk. Zároveň bolo už vo viacerých číslach časopisu Slovenské väzenstvo publikovaných niekoľko článkov o praktických činnostiach vo VOIDD, ktorých autormi boli príslušníci ZVJS pôsobiaci v partnerských ústavoch.

Tak ako sme uviedli v Úvode, neobsiahli sme všetky činnosti. Napr. dlhodobo realizujeme osobné metodické návštevy v partnerských ústavoch (v roku 2020 to bolo už 3. kolo v poradí), na základe ktorých sme vytvorili sumár výstupov. Tieto výsledky komunikujeme smerom ku každému z tímu v partnerských ústavoch formou online konferencií s využitím platformy webex. Vyhodnocujeme a vytvárame platformu pre evaluáciu, týka sa to nielen resocializačných programov, ale i evaluácie intervencií realizovaných vo VOIDD. Pracujeme aj na rozvoji spolupráce s realizátormi probácie a mediácie v trestných veciach. Vývoj a realizáciu NP ŠNN priebežne komunikujeme a konzultujeme smerom k OVVaVT GR ZVJS ako dominantnému prijímateľovi všetkého, na čom pracujeme. Náš hlavný partner (Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny) vykonáva rôzne činnosti, ktoré by si zasluhovali samostatný text. A samozrejme, pandemická situácia ovplyvňuje i naše zámery, najmä pri nasadzovaní ŠRaVVP resp. pri ich pilotnom overovaní v partnerských ústavoch.

Veríme, že tento text, ktorý možno metaforicky nazvať „ochutnávkou“ toho, čo sa v NP ŠNN deje a skutočným a podnetným náhľadom do činností NP ŠNN aj bol. A zároveň sa ako autori ospravedlňujeme všetkým kolegom z NP ŠNN, ktorých prácu resp. jej výsledky a procesy sme tu neuviedli. A v neposlednom rade s pokorou a úctou ďakujeme všetkým príslušníkom a vedeniu GR ZVJS za podporu rozvoja NP ŠNN.

Martin Lulei
Odborný garant Národného projektu Šanca na návrat
GR ZVJS